

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

POSUDEK VEDOUCÍHO DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor práce : Mgr. Adéla Cápová

Název práce: Zdravotně sociální aspekty plánování otcovství

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ing. Hana Konečná, PhD.

Vlastní hodnocení:

Aktuálnost zvoleného tématu: Zvolené téma považuji za velmi aktuální. Pánování rodičovství je v současné fázi doznívajícího druhého demografického přechodu, výrazně se zvyšujícího věku rodičovství a snižujícího se počtu dětí významným tématem. Práci o plánování otcovství je nedostatek, jak upozorňují i sociologové (Hašková (2009): Zcela chybí kvalitativní výzkum, který by vysvětloval procesy, jakými mezi partnery dochází k vyjednávání o rodičovství; Maříková (1999): Méně studií pojednává o mladých mužích, kteří se otci ještě nestali a otázkou rodičovství nezabývali.)

Formální stránka: Formální stránku považuji za dobrou, výskyt překlepů či chyb (namátkou str. 36, 40, 41, 72, 78, 91, 95, ..). Na několika místech autorka nedodržela normy citace literatury (16, 22, 31, 87). Upozorňuji také na nesprávně uvedené jméno autora monografie; nemá být Řeřábek, ale Řežábek. Špatně je také název kapitoly 1.2.2 Sociologické rodičovství, má být sociální. V textu to ale má autorka správně.

V **teoretické části** projevila autorka velmi dobrou informovanost a orientaci v problematice. Mám jen drobné připomínky. Na straně 12 mluví o „zlepšení úmrtnosti“, jistě tím myslí „zvyšující se dobu dožití“. Na str. 14 mluví o určení mateřství u ženy, která otěhotněla bez pomoci reprodukční medicíny. Stejně se ale určuje rodičovství u ženy, jež prošla asistovanou reprodukcí: podle právního řádu ČR je v každém případě matkou žena, která dítě porodila. Na str. 15 říká, že „každý novorozenec je okamžitě oklasifikován podle pohlaví“, což není vždy pravda. U novorozenců s vadou vývoje pohlavních orgánů se čeká, v některých zemích (např. Německo) kvůli tomu uzákonili kategorii „jiné pohlaví“. Na str. 34 cituje literaturu, kde s mluví to tom, že „adopce je vysoce riziková forma rodičovství. Považuji to za nevhodné vyjádření; jednak mluví o rodičovství jako o riziku (což je sice svým způsobem pravda, ale v odborné práci to vyznívá jako nějaké rizikové patologické chování), jednak spojení „vysoce rizikové“ a „adopce“ neodpovídá skutečnosti (většina adopcí dopadá dobře).

Cíl práce a výzkumné otázky. Autorka si stanovila dva cíle, 1. Mapování reprodukčních plánů a uplatňovaných kontracepčních strategií českými muži. 2. Prozkoumání postojů k otázkám prevence poruch reprodukčního zdraví. Ke splnění cílů by ji měly přivést odpovědi na 5 formulovaných výzkumných otázek. Cíle i otázky jsou uvedeny jasně, jsou v souladu s názvem práce, jejím obsahem i výsledky.

Metodika: Autorka věnuje dostatečnou pozornost popisu cest získávání i zpracování dat. Data získávala prostřednictvím semistrukturovaných rozhovorů s muži v reprodukčním věku, doplnila je sekundární analýzou dat, především ze statistických a sociologických šetření. Metody získávání dat považuji vzhledem k tématu a cílům práce za relevantní. Oceňuji zejména množství rozhovorů s muži a šíři jejich záběru. Autorka zmiňuje způsoby validizace dat triangulací metod získávání dat i důvody vyřazení některých rozhovorů z analýzy. Metodou zpracování dat je kvalitativní analýza zapsaných rozhovorů, zmíněn je SW Atlas.ti. Postup práce je popsán dostatečně. Z výsledků je ale zřejmé, že výzkumná strategie nebyla čistě kvalitativní, autorka v několika případech využívá i základní deskriptivní statistiku – absolutní a relativní četnosti. Rovněž v textu se objevují slovní kvantifikátory, jako například většina, jen málo, výjimečně, atd. Mohlo to být v kapitole 3.3 „Analýza kvalitativních dat“ zmíněno. Popis sociodemografických charakteristik respondentské skupiny je součástí kapitoly Metodika, což je správně (často to totiž bývá považováno už za „výsledek“ výzkumu).

Výsledky: Výsledky analýzy rozhovorů autorka dělí přehledně do tří hlavních podkapitol (Vyjednávání o podmínkách rodičovství, Volba kontracepční strategie, Zkušenosti a úvahy o asistované reprodukci), dělených dále na 10 dílčích témat. Ta jsou dále rozpracována v kategoriích a podkategoriích. Struktura prezentace výsledků odpovídá cílům práce i položeným výzkumným otázkám. Velmi se mi líbí ilustrace významu názvů jednotlivých kategorií a podkategorií, které často zní velmi „technicky“ a odosobněně (reprodukční plány, partnerské konstelace, strukturální faktory, generační cyklus, materiální zázemí, ...) na konkrétních výpovědích mužů, v přirozeném jazyce. Nejen že to výsledky vztahuje k velmi lidské, osobní, soukromé problematice, ale umožňuje to čtenáři porozumět obsahu kategorie. Vztah mezi kategoriemi je na několika místech dán graficky do souvislosti (např. Diagram 1 – Hierarchie pojmů spojených s tématem plánování rodičovství).

Diskuse. V pracích deklarujících kvalitativní výzkumnou strategii bývá nejdůležitější částí kapitola Diskuse. V této výzkumné práci zaujímá diskuse 37 stránek, což je zhruba třetina práce (nepočítaje literaturu, zkratky, přílohy). Autorka zde konfrontuje zde výsledky analýzy rozhovorů s výsledky sekundární analýzy výzkumných prací na toto téma. Kapitola je pro svůj rozsah opět členěna do 4 hlavních podkapitol (podmínky pro plánování rodičovství, vyjednávání o kontracepci, postoje mužů k infertilitě, program prevence poruch reprodukčního zdraví), přičemž první z nich má 10 dílčích témat. Zvolená témata odpovídají výsledkům prezentovaným v předchozí kapitole. Hledá odpovědi na otázky jaké jsou podle mužů potřebné podmínky pro rodičovství, jaké mají otcovské plány, jakou roli v nich hrají partnerské konstelace, jak se v plánech shodují s partnerkou, které další faktory považují ve svých úvahách za důležité (osobní vyzrálost, biologický věk, vzdělání, zaměstnání, bytovou situaci, ...). Konfrontace je velmi zajímavá, v některých případech se výsledky shodují se závěry z jiných výzkumů, jindy autorčin výzkum přináší nové vhledy (díky bohatým zdrojům dat, získávaných „přímou cestou“, tedy rozhovory). Autorka upozorňuje i na některá omezení, daná právě kvalitativní výzkumnou strategií. Na straně 86 autorka mluví o úhrnné plodnosti, která je spojována jen se ženami. Škoda, že ve své práci o mužích nezdůraznila i tuto „gender“ odlišnost, když se opakovaně dotýká odlišného vnímání mateřství a rodičovství ve společnosti. Na straně 87 píše, že do centra zájmu se dostává nerealizovatelná plodnost, „žena dítě chce, ale z nějakého důvodu ho mít nemůže“. Opět mi chybí komentář k tomu, jak je to s nerealizovatelnou plodností u mužů. Zajímavá by byla jistě analýza toho, proč lidi nemají děti, které by chtěli;

s velkou úspěšností i dostupností ART bychom možná zjistili, že jsou to možná jen společnosti akceptovatelné omluvy proč jsou rodiny malé. Na straně 89 autorka zdůrazňuje význam partnerky při mužových úvahách o rodičovství. Bylo by ale dobré na tomto místě zmínit i věk respondentů. Na str. 97 píše o důrazu na odpovědnost k plánování rodičovství u svých respondentů. Bylo by ale dobré zde upozornit na to, že respondenti v jejím výzkumu jsou speciální skupina, vzniklá samovýběrem – jen muž mající nějaký vztah k plánování rodičovství přistoupil na rozhovor. Na str. 122 je uveden podíl mužů s poruchami plodnosti jako 53%. Zdroj je ale pouze jediný výzkum, bylo by se hodilo zde uvést i čísla z jiných výzkumů. Na straně 122 (ale i na stranách dříve) se rozebírá prevence poruch mužského reprodukčního zdraví. To je samozřejmě téma velmi důležité, ale je třeba ho příliš nepřeceňovat: příčiny snížené mužské plodnosti jsou často zatím nevysvětlitelné (zdaleka ne vždy je to karcinom varlat), ale je nutné mužům nabízet realistické cíle a dobře zvážit i psychosociální stránku věci: Je pro mladého muže dobré vědět o své poruše plodnosti, když nemusí být cesta jak situaci řešit konzervativními metodami?

Závěr. Závěrečná kapitola shrnuje především výsledky analýzy rozhovorů, zmiňuje ale i závěry z obsáhlé diskuse. Připouští, že i přes nezanedbatelný rozsah vlastní práce nemůže objektivně odpovědět na otázku, které podmínky jsou pro muže při plánování rozhodující. Upozorňuje na ohromnou složitost problematiky, na její kulturní podmíněnost. Navrhuje nová témata ke zkoumání či cesty k prohloubení výsledků vlastní práce.

Práce s literaturou: Autorka má dobrý přehled o české i zahraniční literatuře vztahující se k výzkumným tématům, umí s výsledky výzkumu jiných autorů dobře a tvořivě pracovat.

Nové poznatky: Autorka přináší zajímavé vhledy a důležité postřehy do tématu „muž a plánování rodičovství“; její přínos k problematice velmi málo probádané (a velmi obtížně probádatelné) je nesporný. Připouští ale, že i přes nezanedbatelný rozsah vlastní práce nemůže objektivně odpovědět na otázku, které podmínky jsou pro muže při plánování rozhodující. Upozorňuje na ohromnou složitost problematiky, na její kulturní podmíněnost.

Doporučení: Práci považuji za velmi zajímavou a přínosnou. **Doporučuji ji k obhajobě.**

Místo vypracování a datum: České Budějovice, 5.9.2014

Podpis:

